

Dietrich Bonhoeffer (1906 – 1945)

De liefde

Naar 1 Korinthiërs 13: 4

D'e liefde is lankmoedig en goedertieren.' Dat betekent: de liefde kan wachten, lang wachten, tot het laatst toe wachten.

Zij wordt nooit ongeduldig, zij wil niets overhaasten of forceren. Zij heeft alle tijd, zij hoopt slechts dat de ander ten slotte, ten slotte toch overwonnen wordt.

Wachten, geduld hebben, liefdevol en vriendelijk blijven, ook als het een totaal fiasco lijkt op te leveren – dat alleen overwint mensen, dat alleen verbreekt de boeien die ieder mens vastgeketend houden, de boeien van de angst voor de ander en de angst voor een nieuw leven.

Lankmoedigheid – dat past helemaal niet in ons opgejaagde leven.

Goedertierenheid – dat schijnt dikwijls volkomen misplaatst

Maar de liefde is lankmoedig en goedertieren. Zij wacht, zoals men wacht op iemand die verdwaald is en de weg is kwijtgeraakt, en blij is als hij ten slotte toch nog komt.

'De eigenliefde is afgunstig.' De afgunst wil iets voor zichzelf, die wil de ander voor zich winnen en voor zich zelf bezitten, die wil iets van de ander – maar de liefde wil dat niet.

Zij wil niets van de ander. Zij wil alleen voor de ander.

Zij wil de ander niet hebben of bezitten. Zij wil de ander alleen beminnen omdat zij niet anders kan.

Zij wil de ander alleen beminnen omwille van hem zelf.

Inhoud

Meditatie 33
Dietrich Bonhoeffer

**Impressies van een
bezoek aan Rome** 34
Dr. H. Klink, Hoornaar

**Francis Thompson (1859-
1907), een opmerkelijk leven,
een opmerkelijk gedicht** 36
Janet Scheurwater, Hoogblokland

**Augustinus' preken over
teksten uit de Nieuw-
Testamentische brieven (I)** 38
Dr. J.G. Barnhoorn, Nunspeet

Een woord van dr. H.F. Kohlbrugge

Het geloof in de genade is weliswaar, zoals Luther zegt, het grootste van alle waagstukken, en toch is het ook weer geen waagstuk. Bent u aan het einde gekomen van al uw pogingen om uzelf te helpen, waag het dan gerust. U zult niet bedrogen uitkomen!

Impressies van een bezoek aan Rome

Enkele weken geleden waren mijn vrouw en ik met een klein gezelschap in Rome. Graag wil ik enkele ervaringen die ik daar opdeed delen met de lezers.

Vaticaan

Als eerste wil ik stilstaan bij een bezoek aan het Vaticaan op de woensdagmorgen. Traditioneel vindt op die dag de zogenaamde audiëntie plaats. De paus houdt op het plein voor de St. Pieter of in een gebouw in het Vaticaan een overdenking uit de Schrift. De audiënties worden doorgaans druk bezocht, zeker nadat paus Franciscus is aangetreden. De huidige paus weet veel mensen aan zich te binden en doet overal van zich spreken, niet alleen in Italië, maar ook daarbuiten.

Enkele jaren geleden, toen Joseph Ratzinger nog paus was, maakte ik ook een audiëntie mee. De inhoud van zijn boodschap herinner ik me precies. Het ging over de verheerlijking van Christus op de berg. Op een heldere en innemende manier stelde hij voor ogen wat er daar gebeurde. Hij deed dat op zijn manier, innemend en docerend. Dat typeerde paus Benedictus: altijd weer gaf hij onderwijs. Hij putte daarbij uit zijn brede kennis van de wereld van de bijbel. Ratzinger was op de hoogte van de recente ontwikkelingen op het gebied van de exegese en de kennis van vooral het Nieuwe Testament. Hij bracht wat hij uit de bijbel opdiepte in verband met het moderne levensbesef en de moderne filosofie en probeerde zo een boodschap mee te geven aan zijn hoorders. Hij had daarin een groot charisma. Hij wist tot de kern van de bijbelse geschiedenis door te dringen en de eigenlijke boodschap ervan aan de man te brengen.

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Drs. L.J. Geluk, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. J.G. Barnhoorn, Dr. R. Fernhout, Drs. H.J. Lam en Dr. M. Verduin.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 28,- per jaar

Adreswijziging en abonnementen: gm.v.ommen@kpnplanet.nl

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. NL72INGB0000 8871 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of Bankrekeningnr. NL95RABO 0348 9696 19 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Toch had zijn manier van preken iets afstandelijks. Hij bleef de geestelijke, de geleerde, die min of meer ex cathedra sprak, al moet gezegd worden dat het herderlijke daarbij zeker niet ontbrak. Integendeel.

Dat de huidige paus heel anders is, was me natuurlijk via de berichtgeving in het afgelopen jaar wel duidelijk geworden. Hij is veel populairder, veel meer een man van het volk. Hij wist in een jaar tijd veel los te maken. Nu zou ik hem in levende lijve zien. Gaandeweg de audiëntie in Rome begon ik te begrijpen wat het 'geheim' is van deze man.

De paus sprak over de verlamde man die door het dak werd neergelaten en aan Jezus' voeten terecht kwam. De eerste woorden die Jezus tot hem sprak waren woorden van vergeving. Pas later kwam de genezing. Franciscus maakte erop attent dat zonde en ziekte nauw samenhangen. De genezing die Jezus gaf, betrof de hele mens. De paus zag ervan af veel woorden te wijden aan de geschiedenis zelf. Na een enkele zin was hij bij de werkelijkheid van vandaag en de betekenis van de kerk daarin. Zonder enige uitwijding wees hij erop wat Christus in de kerk en in de sacramenten wil geven: herstel en vergeving. Dat wil dus zeggen: totale vernieuwing en genezing. Christus geeft dat vooral na de opstanding. Alleen de Opgestane kan vernieuwing en vergeving schenken. Dat is iets wat niet in onze macht ligt, het is een geschenk van boven. Vergeving kun je niet afdwingen of verdienen, je kunt er geen claim op leggen. Het ligt in de aard van de vergeving dat het je geschonken wordt, dat het een gave is: een gave van boven. Je kunt dan ook alleen om vergeving vragen. Het ontvangen ervan is een gunst.

Het tweede waar hij op wees, was dat vergeving vraagt om erkenning van wat verkeerd gegaan is. Erkenning aan God, maar ook erkenning aan de gemeenschap van Christus, de kerk. Je doet dat via de schuldbekentenis, de biecht – aan de priester en aan elkaar. Daarvoor moeten we ons niet schamen. De paus legde er de nadruk op dat schaamtevol zijn niet iets negatiefs hoeft te zijn. In Argentinië, het land waar hij vandaan komt, is er een gezegde dat zegt dat iemand 'met schaamte loopt'. Dat wordt aangemerkt als iets positiefs – het pleit voor iemand. "Belijdt elkaar de zonde. Dat is goed! Wat een opluchting en vreugde geeft het als Jezus je vergeving schenkt, als de last van je af is. Zo'n soort opluchting kennen we allemaal. Zo belangrijk is het vragen van vergeving."

Toen de paus het over deze dingen had, gebeurde

er iets merkwaardigs en kenmerkends. Al sprekend keek hij op van zijn papier, hij legde zijn armen over de leuning van de stoel waarin hij zat. Zo liet hij zijn handen, waarin hij de tekst die hij voorlas had, rusten op zijn schoot. Hij ging er zichtbaar voor zitten om zich niet meer via het papier maar direct te richten tot het publiek dat voor hem zat. Hij keek de mensen aan en begon bijna tête à tête te spreken, alsof hij ieder van hen direct voor zich had en zich persoonlijk tot elk afzonderlijk richtte. Hij vroeg op de man af: "zou het niet goed zijn voor u, als u dit dan ook deed: vragen om vergeving, te biecht gaan? Wanneer hebt u dat voor het laatst gedaan? Gisteren, of twee dagen geleden, misschien een paar maanden geleden, of vorig jaar, vier jaar geleden, of... twintig jaar geleden? Wanneer hebt u voor het laatst uw schuld beleden aan God of aan elkaar? Doe het aan elkaar of aan Christus zelf, dat is het beste. In ieder geval: kom er weer toe en ervaar wat vergeving is."

De manier van spreken – zo direct en spontaan uit het hart en vooral: van hart tot hart – kwam over. De paus wees er merkbaar een richting mee aan voor veel mensen die op het plein zaten of stonden. De betekenis van wat hij zei en de oprechtheid waarmee hij het zei, waren voelbaar aanwezig. Dat was ook het geval toen hij besloot met kort de geschiedenis aan te halen van de verloren zoon, die eindigt met de Vader die hem met beide handen ontvangt. Hij spoorde de mensen aan die weg te gaan, naar deze Vader.

L'eau vive

Een tweede belevenis wil ik de lezers graag doorgeven. Wanneer wij in Rome zijn, hebben we de gewoonte om ettelijke keren in restaurant *L'eau vive* te gaan eten. Het ligt midden in centrum een straat verwijderd van het plein waar het Pantheon te vinden is: Via Monterone. Het wordt gerund door Frans-spreekende zusters, die afkomstig zijn uit de voormalige Franse koloniën. Ze komen vooral uit Afrika en Zuid-Oost Azië. De sfeer in dit restaurant is bijzonder. Ik ken weinig plaatsen waar men zo sterk een authentiek christelijk geloof aantreft. De zusters behoren bij een orde die zich onder meer ten doel stelt om in de landen waar ze vandaan komen weeskinderen te helpen. Hen wordt een onderkomen geboden in een weeshuis waar ze onderwijs en vooral zorg en liefde ontvangen. De zusters moeten voordat ze tot de orde toe mogen treden eerst een opleiding volgen, in Besançon in Frankrijk. Ze krijgen les in bijbelse vakken en in filosofie etc. Als ze de opleiding hebben afgerond, bepaalt hun leidinggevende waar ze gaan werken. Dat kan in de genoemde weeshuizen zijn. Een andere

mogelijkheid is dat ze in één van de restaurants moeten gaan werken, die de orde telt en die in veel grote wereldsteden te vinden zijn, onder andere in Rome. Ze moeten in dat geval de taal leren van het land waar ze gaan wonen om er door hun gedrag en liefde het Evangelie te verbreiden, voor zover het hun gegeven is. Het geld dat er verdiend wordt, komt volledig ten goede aan de missie en het werk in de weeshuizen.

In Rome is het restaurant van een voorbeeldige klasse en het eten is er niet duur. De sfeer is uitzonderlijk. Je voelt hoe bijzonder het is dat de zusters geen commerciële oogmerken hebben, maar dat het hun om iets heel anders te doen is: iets te doen voor Christus en voor de naaste. Ik heb het voorrecht om enkele van de zusters al wat langer te kennen.

Met één van hen kwam ik in gesprek toen de anderen van het gezelschap nog niet gearriveerd waren. De zuster vroeg me spontaan voor haar broer te bidden: Davide. De jongen woont in Burkina Faso en heeft het plan om in Amerika te gaan studeren. De ouders zijn arm, hij moet werkend aan het geld zien te komen om de reis te betalen. Dat valt nog niet mee. Daarbij komt dat een verblijf in het verre Amerika een heel avontuur is, met de nodige risico's ook met betrekking tot het geloof. "Zou u voor hem willen bidden?" Het gesprek kwam op Christus en op de audiëntie bij de paus, waarover ik iets vertelde. Ze zei: "Ach Christus geneest, volledig, naar lichaam en ziel en naar ziel en lichaam. Beide. Hij heeft alle macht en soms laat Hij dat ook zien, door wonderlijk te genezen. Hij doet dat niet altijd, maar soms wel, net als in de Evangelieën om het ons niet te laten vergeten dat Hij alle macht heeft. Zo maakt Hij eens alles nieuw, daar herinnert Hij ons aan." De werkelijkheid van Christus' macht werd hier door deze oprechte vrouw zo eenvoudig en oprecht beleden dat het was alsof alles even in het licht daarvan kwam te staan. Meer dan ooit besefte ik dat het leed in deze wereld veel makkelijker te dragen is, ook in een schijnbaar uitzichtsloze situatie, als deze geloofsrealiteit zich aan ons opdringt en functioneert! Het waren woorden van geest en leven. Ze werden, hoe eenvoudig ook uitgesproken, gedragen door de wonderlijke kracht die eigen is aan het geloof en de liefde van Christus.

Een uitnodiging

Ik wijd nog enkele woorden aan een derde ontmoeting. In Rome steek ik bij de kennissen en vrienden die we er hebben nooit onder stoelen of banken dat ik een grote voorliefde heb voor Maarten Luther. In zijn verstaan van de Schrift is hij onovertroffen. Ik deed dat ook enkele weken geleden. Een veelbelovende jonge

man had me uitgenodigd om in een instituut waar hij woonde kennis te maken met een erudiete geestelijke, die leiding geeft aan het instituut. In het mooie, oude gebouw aan de rand van Rome was een prachtige bibliotheek gevestigd, waaraan ik mijn hart zou kunnen ophalen. Ik nam de uitnodiging graag aan en zo zaten we te praten in de inderdaad prachtige bibliotheek in het gebouw dat een heerlijke rust uitademde.

De geestelijke die leiding gaf aan het instituut kwam bij ons zitten en er ontspoon zich een heel interessant gesprek over meerdere theologen die niet alleen in de rooms-katholieke wereld, maar ook daarbuiten gewaardeerd worden. Het ging over Romano Guardini, over Urs von Balthasar en over Adrienne von Speyer, over Henry de Lubac en over Ratzinger die het instituut had opgericht. De man in kwestie kende Ratzinger persoonlijk erg goed. Wat hij me vertelde, trof me. Tijdens het gesprek kwam Karl Barth ter sprake. Ik vertelde hem over mijn reserve ten opzichte van Barth en mijn voorliefde voor Luther. Daarop zei hij me dat ik beide deelde met Ratzinger, die een grote mate van sympathie heeft voor Maarten Luther. Wat ik in zijn boeken had opgemerkt, klopte dus? Hij bevestigde dit en vertelde dat tijdens een ontmoeting met lutheranen de paus zelfs het vertrouwen wist te winnen van de felle lutheranen, die aanvankelijk niet in wilden gaan op de uitnodiging van toen nog kardinaal Ratzinger om deel te nemen aan een conferentie.

Ik herinnerde me de passage uit zijn uitleg van de

brief van de Romeinen, waarin de toenmalige paus schreef over de essentie van Paulus' boodschap. Bij de tekst 'Gij kent de genade van onze Here Jezus Christus, dat Hij arm geworden is voor ons', schreef hij het volgende:

"Het is de moeite waard om in dit verband het commentaar aan te halen waarmee de voormalige augustijner monnik Maarten Luther deze paradoxale woorden van de apostel Paulus voorziet: 'Dit is het ontzaglijke mysterie van goddelijke genade ten opzichte van zondaren: dat met een wonderlijke ruil onze zonden niet meer de onze zijn, maar van Christus en de gerechtigheid van Christus niet meer die van Christus is, maar die van ons' (Commentaar op de Psalmen, van 1513-1515). Op die manier is het dat wij worden gered!"

Het is onmiskenbaar dat deze woorden niet ver af liggen van wat Franciscus zei: 'vergeving moet je ontvangen' en de dragende grond vormen van de geloofswerkelijkheid van de zusters uit *L'eau vive*.

Eens te meer spreekt het mij, dat straks in 2017 Benedictus geen paus meer is. Als iemand in het jaar dat de Reformatie 500 jaar oud is, had kunnen bijdragen aan het broodnodige eerherstel van Luther, dan is hij het wel. Wie weet, dacht ik, wat hij achter de schermen in dat opzicht nog kan betekenen?

H. Klink, Hoornaar

Francis Thompson (1859-1907), een opmerkelijk leven, een opmerkelijk gedicht (I)

Dichter en drugsverslaafd

Eén van de mooiste gedichten die ik ken, is van de hand van een man die zwerver en drugsverslaafde is geweest. Zijn naam is Francis Thompson. Hij werd geboren uit ouders die zich tot het Rooms Katholicisme hadden bekeerd en groeide op in een redelijk welgesteld milieu. Hij had een goed stel hersens. Daarmee had hij de studie medicijnen, die zijn vader voor hem in gedachten had, wel kunnen volbrengen, hoewel zijn verstrooidheid en hang naar gedichten en literatuur een grote belemmering voor zijn studie vormden. De genadeslag voor een geregeld leven was echter de opium, waaraan hij verslaafd raakte nadat hij het eens als medicijn had gebruikt.

Jarenlang leefde hij op de straat, bedelend om klusjes om te kunnen overleven en om aan zijn opiumverslaving te kunnen voldoen. Op vodjes papier begon

hij gedichten te krabbelen en uiteindelijk bleek dit zijn redding te zijn. Een van zijn gedichten stuurde hij op naar Wilfrid Meydell, die het magazine 'Merry England' uitgaf. Getroffen door het gedicht ging Meydell op zoek naar de schrijver. Na een lange zoektocht stuitte hij op Thompson, die lichamelijk heel ver afgetakeld was. Samen met zijn vrouw ontfermde Meydell zich over Thompson. Zij waren geraakt door de genialiteit van zijn gedichten en lieten zich niet afschrikken door de diep ellendige toestand waarin hij zich bevond. Ze beseften dat hij hulp en barmhartigheid nodig had om te kunnen overleven en zijn gave te kunnen gebruiken. Ze hielpen hem te genezen en zijn poëtische, profetische en visionaire gedichten te publiceren. Zijn verdere moeizame leven hebben ze hem bijgestaan en ondanks verscheidene teruggavallen, kon hij blijvend op hun steun en liefdevolle aandacht reke-

nen. Daardoor hebben ze mede bijgedragen aan de totstandkoming van prachtige gedichten. Hun kinderen vormden een belangrijke inspiratie voor een aantal ervan. Het gedicht dat ik bedoel, heet 'The Kingdom of God' en is na zijn dood gevonden tussen zijn papieren.

'In no strange Land'

'O world invisible, we view thee,
O world intangible, we touch thee,
O world unknowable, we know thee,
Inapprehensible, we clutch thee!

Does the fish soar to find the ocean,
The eagle plunge to find the air –
That we ask of the stars in motion
If they have rumor of thee there?

Not where the wheeling systems darken,
And our benumbed conceiving soars! –
The drift of pinions, would we hearken,
Beats at our own clay-shuttered doors.

The angels keep their ancient places –
Turn but a stone and start a wing!
'Tis ye, 'tis your estrangèd faces,
That miss the many-splendored thing.

But (when so sad thou canst not sadder)
Cry – and upon thy so sore loss
Shall shine the traffic of Jacob's ladder
Pitched betwixt Heaven and Charing Cross.

Yea, in the night, my Soul, my daughter,
Cry – clinging to Heaven by the hems;
And lo, Christ walking on the water,
Not of Genesareth, but Thames!

'Vertalen is verraden', zegt men en dat geldt zeker als het de vertaling van gedichten betreft. Bij mijn weten is er geen goede vertaling van dit gedicht in het Nederlandse taaleigen beschikbaar, daarom geef ik hierbij de mijne, die ik graag voor een betere inwissel:

'Niet in een onbekend Land'

'O wereld onzichtbaar, we zien u,
o wereld onaantastbaar, wij raken u aan,
o wereld onkenbaar, wij kennen u,
onbevattelijk, wij grijpen naar u!

Vliegen vissen omhoog om de oceaan te vinden,
duiken adelaars onder om de lucht te vinden? –
Wat vragen wij dan aan de sterren in hun baan
of zij een gerucht van U hebben daar?

Niet waar de sterrenstelsels verduisteren
en onze verkilde begrip hoog zweeft!
De wiekslag van vleugels, zouden we 't horen,
slaat tegen onze eigen met klei afgesloten deur.

De engelen blijven hun oude plaats behouden –
Keer slechts een steen om en tevoorschijn komen de
vleugels!

U bent het, het is uw vervreemd gezicht
die het luisterrijk gebeuren mist.

Maar (bent u zo droevig, het kan niet droeviger)
huil en roep – en over uw zo pijnlijke verlies
zal schijnen het verkeer op Jakobs ladder,
opgericht tussen de hemel en Charing Cross.

Ja, in de nacht, mijn ziel, mijn dochter,
huil en roep – grijp de hemel vast bij de zomen.
En zie, Christus wandelt op het water,
niet van Genesaret, maar van de Theems!

Het gedicht

Het gedicht begint met een reeks paradoxen, waarmee de dichter de werkelijkheid van Gods wereld present stelt in onze nabijheid. Hoewel onzichtbaar, zien wij haar. Hoewel ontastbaar, raken wij haar aan, grijpen we naar haar.

Waarom kunnen we haar dan soms zo moeilijk zien of ervaren? De dichter wijst aan hoe vreemd het is dat wij dit zo aanvoelen. Een sprekend beeld neemt hij ervoor: De vissen moeten het water dat noodzakelijk is voor hun leven, niet in de lucht zoeken en adelaars moeten de vrije lucht niet onder water opsporen. Zo moeten wij niet op de verkeerde plek naar de goddelijke werkelijkheid zoeken. Onze tijd en ons menselijk verstand willen ons verleiden om ver weg te zoeken naar bewijzen van Gods bestaan. De sterrenstelsels zijn beeld voor het denken dat met het menselijk verstand de geheimen van natuurwetten en wereld ontrafeld kunnen worden. Een denken dat gedoemd is te verkillen en ook de ervaring zal God daar niet vinden. De sterrenstelsels zijn tevens beeld voor al het zoeken naar God op de plaats waar Hij niet is, ver weg van ons dagelijks bestaan.

Gemis

Maar daar kan de andere wereld niet voor ons open-

gaan. Niet omdat Gods wereld niet bestaat. De dichter zegt: omdat wij onze deur met de aardse klei hebben afgesloten voor de roep die uitgaat van de andere werkelijkheid! In dit gedicht worden de zaken omgekeerd: Dat wij Gods werkelijkheid hier op aarde niet zien of ervaren, heeft niet te maken met de vraag of die werkelijkheid wel bestaat. 'T is ye, 't is ye estranged faces...'

Het heeft te maken met ons onvermogen om te zien, met de vervreemding van ons bestaan van de hemelse werkelijkheid.

'Keer slechts een steen om...' Hier verwijst de dichter naar Jakob, die vluchtte voor Ezaü in Gen. 28. In de avond vond deze aartsvader een steen, waarop hij zijn hoofd neerlegde en droomde. Hij zag de engelenladder tot in de hemel reiken, tot aan Gods troon. Zo dichtbij is God en zijn luisterrijke werkelijkheid. Zijn troon is verbonden met de aarde, er is hemels verkeer dat afdaalt naar de aarde en van haar opstijgt naar God. Dat niet te kunnen aanraken of zien, die werkelijkheid te missen, dat maakt een mens intens droevig. We voelen het verlies van het niet kunnen wandelen in Gods werkelijkheid.

Charing Cross

Dat wil echter niet zeggen dat er geen uitweg is. 'Cry' zegt de dichter tegen zijn ziel. 'Huil' en 'roep'. Kijk wat er gebeurt als u een beroep doet op de hemel, of die dan niet voor u wil opengaan? De hemel zal opengaan, aldus Thompson. Jakobs ladder staat tussen de

hemel en Charing Cross! Charing Cross is het kruismonument in het centrum van Londen wat voor de dichter een aparte betekenis had. Jarenlang heeft hij aan de voet van dit monument rondgezworven en er zijn slaappleats gehad, evenals aan de kaden van de Theems. In deze context krijgt dit gedicht extra gewicht. In de ellende waarin Thompson in de omgeving van Charing Cross verkeerde, zag hij dat Gods Koninkrijk realiteit is, als je ogen ervoor opengaan. Gods Koninkrijk is er. Zie je het niet, lijd je onder het gemis, houd je dan vast aan de hemelse werkelijkheid. Grijp ernaar zoals de bloedvloeiende vrouw de zoom van Christus' kleed aanraakte. Dan zul je genezen, Christus zien van dichtbij. Hij deed niet alleen wonderen in Gennesaret, maar ook in Londen, wandelt ook op de Theems! Wandelt ook op de Lek, de Maas of de Rijn! Hij wandelt hier en nu in de straten van dorpen en steden en wil barmhartigheid bewijzen, het beste van Hemzelf wakker roepen voor ons en ons ontdoen van onze vodden. Wie zou hem niet in zijn leven nodig hebben?

Vreemd dat iemand met zo'n levensloop tot zo'n gedicht komt? Of is het juist in de meest moeilijke omstandigheden dat we leren onze ogen open te doen en de werkelijkheid van God te zien? Francis Thomp-sons gedicht maakt ons duidelijk dat God niet ver is van een ieder van ons!

Jannet Scheurwater-Schouten, Hoogblokland

Augustinus' preken over teksten uit de Nieuw-Testamentische brieven (I)

Nadat ik in *Ecclesia* van 14 december j.l. de lezers van ons blad heb laten kennismaken met een bundel preken van Augustinus over teksten uit het Oude Testament (*Schatkamer van het geloof*), vraag ik ditmaal de aandacht voor een tweetal prekenbundels van hem, gewijd aan teksten c.q. passage's uit de Nieuw-Testamentische briefliteratuur. In de eerste bundel, *Leven in hoop*¹, komen Paulus' brieven aan Rome en Korinthe aan de orde, in de tweede, *Geloof is het begin*², zes andere brieven van de apostel en twee van de zgn. algemene brieven, t.w. de brief van Jacobus en de eerste brief van Johannes. Al deze preken zijn ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door Joke Gehlen-Springorum, Vincent Hunink, Hans van Reisen en Annemarie

Six-Wienen. Op enkele uitzonderingen na zijn zij niet eerder in onze taal uitgegeven.

"Leven in hoop"

De bundel *Leven in hoop* bevat zeventien preken. In twaalf van deze preken staat de brief aan de Romeinen centraal, in de overige vijf een van de brieven aan de gemeente van Korinthe. Van de brief aan de Romeinen wordt, op één uitzondering na, steeds een tekst of fragment uit de hoofdstukken 7 en 8 behandeld. Van de eerste Korinthebrief komen de hoofdstukken 1, 6 (tweemaal), 12 en 13 aan de orde, van de tweede brief alleen hoofdstuk 5 : 20.

Vrijwel alle preken zijn in het jaar 417 in Carthago gehouden. Er is geen enkele aanwijzing, dat er ook

Het Afscheid

Nu zwaarder wordt der jaren last
verschijnt mij vaak een droomgezicht:

een haven waar een schoener ligt,
en ik: ik ben een varengast.

En hoor: zij zingen al aan boord,
en taal wordt mij hun vreemde taal.

‘Vaarwel, houd mij geen ontrouw na;
ik ben het beste in de ra.

Vrienden, vaarwel! Ik ben het best
daarboven in het kraaienest.’

Ik heb geen wensen meer: ik ben
een varengast, en één van hen.

De horen meldt met grote stem
de afvaart en het nieuw begin.
De bootsman haalt de loopplank in.

Ida Gerhardt (uit: ‘Een naam in schelpen’)

maar één in Hippo Regius, zijn eigen gemeente, is uitgesproken. Vond Augustinus de door hem behandelde stof te zwaar voor zijn eigen parochie en lag het intellectuele niveau in Carthago hoger dan in Hippo Regius? Dat is heel goed mogelijk, want de preken in deze bundel, althans die over de Romeinenbrief, behoren naar het oordeel van de vertalers “inhoudelijk en communicatief tot de moeilijkste in het genre”, waardoor zij veel van de hoorders gevergd moeten hebben. Als er één is, die zich dit heeft gerealiseerd, dan is het Augustinus zelf wel. Hij was zich er ten volle van bewust, dat de in deze brief behandelde materie verre van eenvoudig is. En hij werd niet moe dit zijn hoorders in te prenten. Maar hoe dan ook, de boodschap moest verkondigd worden. Preken was voor hem: de Bijbel uitleggen. En daar heeft hij zich tot het uiterste toe ingespannen. Geen actuele ditjes en datjes, zoals die vandaag de dag de preek aantrekkelijk of zelfs leuk moeten maken. De Bijbel zelf is actueel. De mensen moeten met de Bijbeltekst in het hoofd – en in het hart – de kerk uitgaan.

Opvallend in Augustinus’ verkondiging is de taak, die hij de hoorders op de schouders legt. Al in het begin van de eerste preek (over hoofdstuk 7 : 14-25) scherpt hij hun in, dat zij goed moeten opletten, wanneer hij

hun laat zien, wat de Heer hem heeft ingegeven. “En”, zo voegt hij hieraan toe, “wanneer u mij hier of daar ziet worstelen met een moeilijke en duistere passage, help mij dan met uw liefdevolle aandacht” (blz. 41). En een aantal dagen later, opnieuw gesteld voor de bespreking van dit Schriftgedeelte, houdt hij de kerk-gangers voor, dat zij zich ervan bewust moeten zijn, dat hij zijn opdracht alleen dan vervullen kan, wanneer God hem de kracht ervoor geeft, maar zo laat hij hierop volgen: “Als u tenminste door uw vrome houding mij steun biedt bij Hem” (blz. 76).

Wat wij onder deze “vrome houding” moeten verstaan? In elk geval niet de houding van de kerkganger, die, zelf totaal onvoorbereid, er, met een pepermint achter de kiezen, zo gemakkelijk mogelijk bij gaat zitten (voor de kerkgangers in Augustinus’ tijd was er helemaal geen zitten bij!) om af te wachten, wat de man op de kansel ervan terechtbrengt.

Zonde en genade

Hoewel Augustinus - die een hoofdrol heeft gespeeld in de strijd, die de kerk van zijn dagen had te voeren tegen stromingen als het manicheïsme, het donatisme en het pelagianisme – niet gewoon was de theologische strijdvragen op de kansel ter sprake te brengen, staat in zijn preken over de Brief aan de Romeinen de controverse met het pelagianisme onmiskenbaar op de achtergrond. Pelagius loochende de erfzonde. De mens heeft een vrije wil, waardoor hij in staat is voor het goede of voor het kwade te kiezen. Kiest hij voor het goede, voor een leven, dat rijk is aan goede werken, dan kan hij zich Gods genade waardig maken en de eeuwige gelukzaligheid verwerven.

Augustinus wijst deze opvatting van de hand. Wie de de erfzonde loochent, doet Gods genade tekort. Paulus zegt: “Niet wat ik wens, het goede, doe ik, maar wat ik niet wens, het kwade, dat doe ik” (Romeinen 7 : 19), of, in de vertaling van de door Augustinus gebruikte (Latijnse) tekst: “Wij weten, dat de wet het werk van de Geest is, maar door mijn natuur ben ik uitgeleverd aan de zonde.” En bij het woordje “ik” dacht de apostel niet, zoals de Pelagianen meenden, aan de onbekeerde mens, maar aan de mens, die tot geloof gekomen is. Met andere woorden: hij had zichzelf op het oog. “Hoe dan?”, vraagt Paulus zelf. En Augustinus antwoordt dan, verwijzend naar vers 7 van dit hoofdstuk: “Ik wil niet begeren en ik begeer toch. Wat zegt de wet? ‘Gij zult niet begeren.’”

Een christen heeft tot zijn dood toe te strijden tegen zijn zondige begeerten. In deze strijd – een strijd tussen de wet van het lichaam en de wet van het

verstand – is hij echter niet kansloos. Door de genade van de doop en het bad van de wedergeboorte is de schuld, waarmee wij ter wereld gekomen zijn, afgelost. En dat niet alleen: alle zonden, die wij bedreven hebben, zijn door het water ongedaan gemaakt. “Als slaaf bent u er in gestapt, als vrij man kwam u er uit. Dat is een feit, daarom staat er: ‘Wie in Christus Jezus zijn, worden niet meer veroordeeld’ (8 : 1).”³

De betekenis van de wet

Tegenover de Manicheeërs, die de wet veroordelen, stelt Augustinus, in navolging van Paulus (Romeinen 7 : 12), dat de wet heilig en goed is. Maar zij moet wel “op de juiste wijze gebruikt worden” (I Timotheüs 1 : 8). Zij is gegeven om de mens zichzelf te laten ontdekken. Niet om de zieke te genezen, maar om, wanneer de ziekte ten gevolge van zijn overtredingen verergert, er een dokter bij te roepen. En dat is Hij, die gezegd heeft: “Zij, die gezond zijn, hebben geen geneesheer nodig, maar zij, die ziek zijn” (Marcus 2 : 17). Wie niet erkent, dat hij ziek is, vindt een dokter overbodig. De wet is ons gegeven als hulpmiddel om te voorkomen, dat wij denken, dat wij gezond zijn.⁴ “De wet is ingevoerd vanwege de overtredingen”, zegt Paulus tegen de Galaten (3 : 19). “Daarom moesten de hoogmoedigen het hoofd buigen: ze schreven veel aan zichzelf toe en hadden een hoge dunk van hun eigen wil. Ze dachten dat voor hen de vrijheid om te kiezen voldoende was om gerechtvaardigd te worden verklaard. Ja, ja, toen die vrijheid nog onverkort bestond – ik bedoel in het paradijs – heeft ze haar kracht laten zien! Ze heeft laten zien wat ze kon: wel vallen, niet opstaan! Kortom, ‘de wet is ingevoerd’, aldus Paulus, ‘vanwege de overtredingen in de tijd dat de nakomeling aan wie de belofte gedaan was nog moest komen. Ze werd door engelen aan een bemiddelaar gegeven.’”⁵

Hoop doet leven

De titel van *Leven is hoop* is dezelfde als het opschrift boven de preek over Romeinen 8,24: “Want in die hoop zijn wij behouden.” De vertalers hebben in de prediker de pastor herkend, die zich geroepen wist om de schapen, die God hem had toevertrouwd, moed in te spreken. “Wij hopen op wat nog niet zichtbaar is en

in afwachting daarvan blijven wij volharden”, zegt de kerkvader de apostel na (vers 25). “De beloften van deze wereld zijn altijd bedrieglijk, die van God zijn dat nooit. Maar de wereld lijkt haar beloften hier in te lossen, in dit land van de stervenden waar wij ons nu bevinden. Wat God belooft zal Hij ons pas geven in het land van de levenden.” Dit betekent, dat wij geduld moeten betrachten: “Zonder geduld kunnen wij in de stormen van dit leven niet de hoop blijven koesteren op het toekomstige leven” (blz. 131v.).

Ten slotte

Zoals ik reeds heb opgemerkt, zijn de preken in deze bundel niet gemakkelijk. De vertalers hebben er echter naar gestreefd om het niet zelden weerbarstige Latijn in “eenvoudig en helder Nederlands” over te zetten, waarbij zij, net als Augustinus destijds, niet zozeer lezers als wel *hoorders* voor ogen hadden: het was hun erom te doen de preken geschikt te maken om *voorgelezen* te worden. En hierin zijn zij uitstekend geslaagd. Door het gebruik van korte zinnen en door eenvoudig taalgebruik (een grote verdienste!) hebben zij een maximum aan verstaanbaarheid weten te bereiken. Vandaar, dat deze preken het alleszins waard zijn gelezen te worden, zeker in een tijd als de onze, waarin angstwekkend veel kerkgangers ten prooi zijn aan de infectie, die ooit door de apostel als “kittelachtigheid van gehoor” (II Timotheüs 4 : 3 Statenvert.) is omschreven. Mij dunkt, dat zij een kennis-making met deze preken als een heilzaam medicijn zullen ervaren.

J.G. Barnhoorn, Nunspeet

Noten

- 1 *Leven in hoop. Preken over teksten uit de brieven aan de christenen in Rome en Korinthe*. Uitg. Damon(2011). ISBN 978 94 6036 025 1. Aantal blz.: 252. Prijs: € 32,90.
- 2 *Geloof is het begin. Preken over teksten uit brieven van het Nieuwe Testament*. Uitg. Damon (2013). ISBN 978 94 6036 149 4. Aantal blz.: 288. Prijs: € 34,90.
- 3 Preek 152,3 (blz. 52).
- 4 Preek 156,2 (blz. 115).
- 5 Idem,4 (blz. 118).